HET THEATER
WAT ZICHTBAAR IS,
IS NIET ALTIJD WAT BEPAALT.
BANKEN
MEDIA
FARMACEUTISCHE INDUSTRIE
DE STILLE STEM

HET THEATER

Democratie als illusie in Nederland

"Wat wij democratie noemen is een zorgvuldig onderhouden theater — de echte beslissingen worden elders genomen door mensen die niemand heeft gekozen."

Inhoudsopgave

Inleiding — Het gevoel dat klopt maar geen naam heeft
Hoofdstuk 1 — Verdoofd — waarom we voelen maar niet meer plaatsen
Hoofdstuk 2 — Het Grote Geldmysterie — wie gaat er over jouw euro?
Hoofdstuk 3 — De Rechter die je niet kunt aanspreken
Hoofdstuk 4 — Gezondheid als handelswaar
Hoofdstuk 5 — De Lege Schappen
Hoofdstuk 6 — Het Onzichtbare Filter
Hoofdstuk 7 — De Uiteindelijke Eigenaren
Hoofdstuk 8 — Het Systeem dat Zichzelf Beschermt
Hoofdstuk 9 — De Uitweg
Bronvermelding en verantwoording
Aanbevolen leeslijst

Inleiding — Het gevoel dat klopt maar geen naam heeft

Je voelt dat er iets niet klopt. Al jaren. Maar je kunt er geen vinger op leggen.

Het zit in kleine dingen. De energierekening die elk jaar stijgt terwijl jij hetzelfde doet. De zorgpremie die omhoog gaat terwijl de zorg slechter wordt. De woningmarkt die voor jouw kinderen onbereikbaar is geworden. De boer om de hoek die zijn bedrijf moet sluiten terwijl de supermarkt vol ligt met buitenlands vlees.

Je stemt. Je volgt het nieuws. Je praat erover aan de keukentafel. Maar er verandert niets. Of het verandert — maar nooit in de richting die jij hebt gekozen.

En dan komt het gevoel. Vaag maar hardnekkig.

Doet mijn stem er eigenlijk toe?

Je schudt het van je af. Want dat is complotdenken. Dat zeggen ze tenminste. En je wilt niet die persoon zijn die overal een agenda achter ziet.

Dus zwijg je. Of je past je aan. Of je stopt met kijken omdat het toch niets uitmaakt.

Maar het gevoel blijft.

—

Dit boek is voor mensen die dat gevoel kennen.

Niet om je bang te maken. Niet om je boos te maken. Maar om je te laten zien waar het vandaan komt.

Want het gevoel klopt.

Niet omdat je gek bent. Niet omdat je een pessimist bent. Maar omdat je iets waarneemt wat er werkelijk is — alleen heeft niemand je ooit de woorden gegeven om het te benoemen.

Dit boek geeft je die woorden.

—

We gaan kijken naar hoe geld werkt — en wie er over gaat. Naar hoe wetten worden gemaakt — en door wie. Naar wie er beslist over je gezondheid, je voedsel, je energie en de informatie die je dagelijks bereikt.

Niet met theorieën. Met feiten. Met namen. Met documenten die openbaar zijn maar zelden gelezen worden.

Je hoeft niets van ons aan te nemen. Elke claim in dit boek kun je zelf controleren. Dat is met opzet zo gedaan.

—

Aan het einde van dit boek weet je twee dingen die je nu nog niet weet.

Ten eerste — waarom je voelt wat je voelt.

Ten tweede — wat je er aan kunt doen.

Want dit boek eindigt niet met wanhoop. Het eindigt met handelingsperspectief. Omdat kennis zonder richting mensen verlamt. En dat is precies wat het systeem wil.

—

Je had gelijk.

Laten we samen kijken waarom.

Hoofdstuk 1 — Verdoofd

Waarom we voelen maar niet meer plaatsen

Er was een tijd dat mensen wisten wanneer ze tekort werden gedaan.

Een belasting die onrechtvaardig was werd gevoeld — en benoemd. Een bestuurder die zijn boekje te buiten ging werd ter verantwoording geroepen. Niet omdat mensen toen slimmer waren. Maar omdat de verbinding tussen oorzaak en gevolg nog zichtbaar was.

Die verbinding is systematisch doorgeknipt.

Niet in één keer. Niet met geweld. Maar langzaam, geduldig en zeer effectief.

De eerste knip — abstractie

Vroeger was geld tastbaar. Een munt had gewicht. Een bankbiljet vertegenwoordigde iets fysieks. Je kon zien hoeveel je had en hoeveel je uitgaf.

Vandaag is geld een getal op een scherm.

De ECB creëert biljarden euro's via een druk op een knop — quantitative easing heet dat. Niemand ziet het. Niemand voelt het direct. Maar jouw spaargeld wordt er stukje bij beetje minder waard door. De verbinding tussen die druk op de knop in Frankfurt en jouw koopkracht in de supermarkt is reëel — maar onzichtbaar.

Hetzelfde geldt voor verdragen. Als het kabinet een wet maakt die jou raakt kun je naar Den Haag. Je kunt je volksvertegenwoordiger aanspreken. Je kunt stemmen.

Maar als een richtlijn uit Brussel jouw energierekening bepaalt — wie spreek je dan aan? Waar ga je naartoe? Wie heeft er ja gezegd namens jou?

Niemand weet het. En dat is precies de bedoeling.

Abstractie maakt macht onzichtbaar. Onzichtbare macht kan niet worden uitgedaagd.

De tweede knip — overload

Het menselijk brein kan een beperkte hoeveelheid informatie verwerken. Dat is geen zwakte — dat is biologie.

Het systeem gebruikt die biologie tegen je.

Elke dag worden we overspoeld met nieuws, meningen, schandalen, crisissen en controverses. Politici die ruziën over details terwijl de grote lijnen onbesproken blijven. Celebrities die trending zijn terwijl verdragen worden getekend. Verontwaardiging over uitspraken terwijl beleid stilletjes wordt doorgevoerd.

Het resultaat is geen geïnformeerde burger. Het is een uitgeputte burger.

Een uitgeputte burger stelt geen vragen. Die overleeft.

En terwijl hij overleeft worden de beslissingen elders genomen.

De derde knip — normalisatie

Herinner je je wanneer een zorgpremie van 200 euro per maand schokkend was?

Waarschijnlijk niet meer. Want nu is het normaal.

Herinner je je wanneer het normaal was dat jonge mensen een huis konden kopen?

Dat voelt nu als een sprookje uit een ver verleden.

Normalisatie is het meest sluipende mechanisme van allemaal. Het vraagt niets van je. Het gebeurt vanzelf. Elke generatie groeit op met een nieuw normaal dat een beetje slechter is dan het vorige — maar omdat ze niets anders kennen voelen ze het verschil niet.

Totdat iemand het benoemt.

En dan is het eerste gevoel niet boosheid. Het is verwarring.

Was het dan vroeger anders?

Ja. Het was anders. Structureel anders. En het is niet door toeval veranderd.

De vierde knip — schaamte

Dit is de meest persoonlijke knip. En de meest effectieve.

Op het moment dat jij het gevoel krijgt dat er iets niet klopt — dat je stem er niet toe doet, dat de beslissingen elders worden genomen, dat het systeem niet voor jou werkt — is er altijd een stem.

Soms van buiten. Soms van binnen.

"Dat is complotdenken." "Je bent te negatief." "Het is gewoon ingewikkeld." "Wie ben jij om dat te beoordelen?"

Die stem is geen toeval. Het woord complotdenken werd na de moord op Kennedy actief ingezet om kritische vragen te neutraliseren — dit is gedocumenteerd. Het werkt omdat niemand gek gevonden wil worden. Niemand wil buiten de groep vallen.

Dus zwijg je. Of je past je aan.

En het systeem blijft intact.

De vijfde knip — vermoeidheid

Nederland werkt harder dan ooit. En heeft er minder voor terug dan ooit.

Twee inkomens voor één huis. Overuren om de zorgpremie te betalen. Weekenden die opgaan aan verplichtingen die vroeger vanzelf gingen maar nu geld kosten.

Een mens die uitgeput is heeft geen energie voor systemische analyse. Die wil rust. Ontspanning. Een serie op Netflix. Een weekend weg.

Dat is geen zwakte. Dat is menselijk.

Maar het is ook functioneel voor een systeem dat liever niet te kritisch bekeken wordt.

Vermoeidheid is geen bijwerking van de moderne economie. Het is een kenmerk ervan.

Wat dit alles betekent

Je bent niet gek.
Je bent niet te negatief.
Je bent niet dom omdat je het niet eerder zag.

Je bent verdoofd. Systematisch en methodisch. Via abstractie, overload, normalisatie, schaamte en vermoeidheid.

Vijf mechanismen die samen één resultaat produceren:

Een bevolking die voelt dat er iets niet klopt — maar niet meer weet wat. En die te uitgeput en te beschaamd is om de vraag hardop te stellen.

Dit boek stelt de vraag hardop.

En geeft je de feiten om zelf te concluderen.

—

Want hier begint het pas.

In de volgende hoofdstukken gaan we concreet. Geen abstracte theorieën maar aantoonbare feiten over hoe jouw geld, jouw wetten, jouw veiligheid, jouw gezondheid, jouw voedsel en jouw informatie worden beheerd door instellingen die aan niemand verantwoording afleggen.

Stuk voor stuk. Laag voor laag.

Zodat het gevoel eindelijk een naam krijgt.

Hoofdstuk 2 — Het Grote Geldmysterie

Wie gaat er over jouw euro?

Je opent de energierekening.

Weer gestegen. Niet een beetje. Significant. Terwijl jij hetzelfde gebruikt als vorig jaar. Terwijl jij niets heeft veranderd. Terwijl jij gewoon je best doet.

Je voelt het direct. In je maag. Een combinatie van boosheid en machteloosheid.

Hoe kan dit?

De officiële uitleg is altijd hetzelfde. Marktprijzen. Geopolitieke spanningen. Energietransitie. Inflatie.

Woorden die kloppen maar niets verklaren. Want de echte vraag wordt nooit beantwoord:

Wie heeft er besloten dat dit zo werkt? En waarom?

Geld — wat het is en wat we denken dat het is

De meeste mensen denken dat geld bestaat omdat er iets tegenover staat. Goud. Arbeid. Waarde.

Dat was ooit zo.

In 1971 besloot de Amerikaanse president Nixon eenzijdig de koppeling tussen de dollar en goud los te laten. Vanaf dat moment was geld niet meer gedekt door iets tastbaars.

Geld werd een belofte. Een afspraak. Een getal in een systeem.

En wie het systeem beheert bepaalt hoeveel beloftes er zijn.

Wie beheert het systeem?

Niet jij. Niet je gekozen volksvertegenwoordiger. Niet de Nederlandse regering.

Sinds 2002 heeft Nederland geen eigen munt meer. De gulden verdween. De euro kwam.

Wat verdween met de gulden: de mogelijkheid om eigen rentebeleid te voeren, de mogelijkheid om de munt aan te passen aan de Nederlandse economie, de mogelijkheid om in een crisis zelfstandig te handelen.

Wat daarvoor in de plaats kwam: één rente voor twintig landen tegelijk, bepaald door de Europese Centrale Bank in Frankfurt, door mensen die niemand heeft gekozen.

Wat goed is voor de Duitse export hoeft niet goed te zijn voor de Nederlandse middenklasse. Maar er is één knop. En die knop staat in Frankfurt.

De ECB — een bank zonder baas

De Europese Centrale Bank is formeel onafhankelijk.

Dat klinkt geruststellend. Het betekent in de praktijk iets anders.

Onafhankelijk van wie? Van gekozen regeringen. Van democratische controle. Van burgers.

Aan wie legt de ECB verantwoording af? Aan het Europees Parlement — maar alleen in de vorm van rapporten en gesprekken. Het parlement kan de ECB niet corrigeren. Niet ontslaan. Niet terugfluiten.

Tijdens de financiële crisis van 2008 en de COVID crisis van 2020 creëerde de ECB biljoenen euro's via quantitative easing. Geld gecreëerd uit het niets — gedekt door niets dan een besluit van niet-gekozen bankiers.

Wat gebeurde er met al dat nieuwe geld?

Het stroomde via banken naar financiële markten. Aandelen stegen. Vastgoed steeg. Wie assets bezat werd rijker.

Wie alleen een salaris en spaargeld had zag zijn koopkracht dalen.

Inflatie is geen natuurverschijnsel. Het is het gevolg van beleidskeuzes. En die keuzes worden gemaakt door mensen die zelf geen energierekening hebben die hen wakker houdt.

De BIS — de bank die niemand kent

Boven de ECB staat een instelling die nog minder mensen kennen.

De Bank voor Internationale Betalingen. Gevestigd in Basel, Zwitserland. Opgericht in 1930.

De BIS coördineert het beleid van centrale banken wereldwijd. Ze stelt de spelregels op waaraan de ECB zich conformeert. Waaraan De Nederlandsche Bank zich conformeert. Waaraan het financiële systeem dat jouw energierekening bepaalt zich conformeert.

Wat de BIS bijzonder maakt:

Ze valt buiten elk nationaal rechtssysteem. Ze heeft diplomatieke onschendbaarheid. Haar vergaderingen zijn niet openbaar. Geen enkele gekozen regering heeft er zeggenschap over.

De BIS is niet gekozen. Niet controleerbaar. Niet afzetbaar.

En toch bepaalt ze mede de spelregels van het financiële systeem waar jij elke maand in opereert.

Terug naar de energierekening

Nu je dit weet — bekijk de energierekening opnieuw.

De prijs die jij betaalt is het eindpunt van een keten van beslissingen:

Energiebeleid bepaald in Brussel via de Green Deal. Rentebeleid bepaald in Frankfurt via de ECB. Financiële spelregels bepaald in Basel via de BIS. Geopolitieke keuzes bepaald in Washington en Brussel.

Elke schakel in die keten werd bepaald door mensen die jij niet hebt gekozen. Die jij niet kunt aanspreken. Die jij niet kunt wegsturen.

Jij betaalt de rekening.

Letterlijk.

En dan de winst

Terwijl jouw energierekening steeg maakten de grote energiebedrijven recordwinsten.

Shell. BP. TotalEnergies.

In 2022 — het jaar dat miljoenen Nederlanders hun energierekening niet meer konden betalen — boekte Shell een nettowinst van 39 miljard dollar. Het hoogste in de 115-jarige geschiedenis van het bedrijf.

Toeval?

Of het logische gevolg van een systeem waarin prijzen worden bepaald door markten die worden beheerd door instellingen die grote vermogensbeheerders als aandeelhouder hebben?

BlackRock. Vanguard. State Street.

Dezelfde namen die we later in dit boek uitgebreider tegenkomen.

Wat je mag concluderen

Niet dat er een groep mensen in een donkere kamer zit die jouw energierekening bepaalt.

Maar wel dit:

Er is een systeem. Dat systeem heeft winnaars en verliezers. De winnaars zitten aan de knoppen. De verliezers openen de rekening.

En het systeem is zo ontworpen — via abstractie, via complexiteit, via afstand — dat de verbinding tussen die knoppen en die rekening onzichtbaar blijft.

Tot nu.

Hoofdstuk 3 — De Rechter die je niet kunt aanspreken

Wanneer jouw stem niets meer betekent

Je hebt gestemd.

Misschien op een partij die beloofde iets te doen aan de woningmarkt. Of aan de zorgkosten. Of aan de stikstofregels die de boer om de hoek zijn bedrijf kosten.

De partij won. Er kwam een coalitie. Er werd een regeerakkoord geschreven. Er werd beleid gemaakt.

En toen kwam de rechter.

Niet een Nederlandse rechter die een fout corrigeerde. Maar een uitspraak die verwees naar Brussel. Naar Straatsburg. Naar verdragen die tientallen jaren geleden zijn getekend door mensen die er allang niet meer zijn.

En het beleid werd teruggedraaid. Of aangepast. Of onmogelijk gemaakt.

Jouw stem. Jouw keuze. Weggestreept door een rechtbank die jij niet kunt aanspreken, niet kunt wegsturen en niet kunt corrigeren.

Dat is geen uitzondering. Dat is het systeem.

Hoe het juridisch systeem werkt — en voor wie

Nederland heeft een rechtssysteem dat op papier indrukwekkend is. Onafhankelijke rechters. Rechtsstaat. Grondwet.

Maar er is een hiërarchie. En in die hiërarchie staat de Nederlandse burger onderaan.

Van boven naar beneden:

Eerst de BIS en internationale financiële spelregels. Dan EU-verdragen en EU-recht. Dan uitspraken van het Europees Hof van Justitie. Dan uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Dan pas Nederlandse wetgeving. En helemaal onderaan — de Nederlandse Grondwet.

Lees dat nog een keer.

De Grondwet — het document dat jouw rechten als burger formeel vastlegt — staat onderaan de hiërarchie.

EU-recht boven alles — geen mening maar doctrine

Dit is geen interpretatie. Dit is vastgelegd rechtsdoctrine sinds 1964.

In het arrest Costa versus ENEL bepaalde het Europees Hof van Justitie dat EU-recht altijd voorrang heeft boven nationaal recht. Altijd. Zonder uitzondering.

Wat dat concreet betekent:

Het Nederlandse parlement kan een wet maken. Democratisch. Met een meerderheid. Na debat en stemming. En die wet kan vervolgens door een Nederlandse rechter ongeldig worden verklaard omdat ze in strijd is met een EU-richtlijn.

De volksvertegenwoordiging wordt overruled door een verdrag.

Het EHRM — een tweede laag

Naast het EU-systeem is er nog een apart systeem via de Raad van Europa.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg doet uitspraken over mensenrechten. Die uitspraken zijn bindend voor Nederland.

De Urgenda-zaak maakt dit concreet. Nederlandse rechters — mede gebaseerd op EHRM-principes — dwongen de Nederlandse staat tot specifiek klimaatbeleid. Een rechtbank bepaalde wat de regering moest doen. Niet het parlement. Niet de kiezer. Een rechtbank.

ISDS — wanneer bedrijven meer rechten hebben dan burgers

ISDS staat voor Investor-State Dispute Settlement. Het zijn clausules in handelsverdragen die bedrijven het recht geven landen te dagvaarden via private arbitragetribunalen — buiten elk democratisch rechtssysteem.

Een multinational investeert in Nederland. Nederland maakt beleid dat de winstverwachting schaadt. Het bedrijf klaagt Nederland aan. De Nederlandse belastingbetaler betaalt de rekening als het verliest.

Een bedrijf heeft via ISDS meer juridische macht dan een gekozen parlement.

De Nederlandse Grondwet — het zwakste document

Artikel 120 van de Nederlandse Grondwet verbiedt rechters om wetten te toetsen aan de Grondwet.

Als het parlement een wet maakt die jouw grondrechten schendt — heeft geen enkele rechter de bevoegdheid om die wet te vernietigen op basis van de Grondwet. Maar diezelfde rechter kan die wet wél vernietigen op basis van EU-recht of EHRM-uitspraken.

De conclusie is onvermijdelijk: de Grondwet is juridisch het zwakste instrument in de hele hiërarchie.

Wat dit betekent voor jouw stem

Je stemt eens in de vier jaar. Maar de wetten die jouw leven bepalen worden voor een groot deel geschreven in Brussel door ambtenaren die niemand heeft gekozen. De uitspraken worden gedaan in Luxemburg en Straatsburg door rechters die niemand heeft gekozen. De arbitragetribunalen worden samengesteld uit juristen die door bedrijven worden betaald.

Jouw stem is het startpunt van een keten. Maar aan het einde van die keten staat niet jouw keuze.

Hoofdstuk 4 — Gezondheid als handelswaar

Wanneer jouw lichaam een markt wordt

Je staat bij de apotheek.

Het medicijn dat je al jaren gebruikt. Dat werkt. Dat jouw huisarts heeft voorgeschreven. Dat jouw leven draaglijk maakt.

Niet meer vergoed.

De zorgverzekeraar heeft besloten het van de lijst te halen. Of de prijs is gestegen buiten de vergoedingsgrens. Of er is een goedkoper alternatief dat misschien net iets minder goed werkt voor jou specifiek maar wel binnen het budget past.

Je staat aan de balie. Je hebt geen keuze. Je betaalt. Of je doet het zonder.

Ondertussen boekte Pfizer in 2022 een nettowinst van 31 miljard dollar.

Hoe is dit mogelijk? En wie heeft dit zo besloten?

Gezondheid als systeem — wie zit aan de knoppen?

De werkelijkheid is een keten van instellingen die boven de Nederlandse minister staan en wiens beslissingen hij uitvoert.

De WHO coördineert internationaal gezondheidsbeleid. De EMA keurt medicijnen goed voor de hele EU. De Europese Commissie sluit contracten namens alle lidstaten. De Nederlandse minister voert uit.

En de farmaceutische industrie zit aan tafel bij elk van deze instellingen.

COVID — het systeem in actie

COVID was een echte gezondheidscrisis. Dat staat buiten kijf.

Maar COVID was ook een perfecte illustratie van hoe gezondheidssoevereiniteit in de praktijk werkt.

De WHO deed aanbevelingen. Nederland volgde. De EMA keurde vaccins goed op een versnelde procedure. De EU sloot vaccin contracten namens alle lidstaten — met aansprakelijkheidsvrijstelling. Als het vaccin schade veroorzaakt betaalt niet het farmaceutische bedrijf. Betaalt de burger.

De contracten die niemand mocht zien

Parlementariërs die de contracten wilden inzien kregen zwartgelakte versies.

EU-commissievoorzitter Von der Leyen onderhandelde persoonlijk via privéberichten met de CEO van Pfizer. Die berichten zijn officieel verdwenen.

De Europese Ombudsman oordeelde in juli 2022 dat de Europese Commissie wanbeheer had gepleegd. Dit is gedocumenteerd en onderwerp van lopend EU-onderzoek.

De WHO — van adviesorgaan naar wetgever

Via twee parallelle processen wordt de WHO omgevormd van een orgaan dat adviseert naar een orgaan dat beslist.

De herziene Internationale Gezondheidsregeling geeft de directeur-generaal van de WHO het recht om een internationale gezondheidsurgentie uit te roepen. En bij zo'n urgentie zijn landen verplicht de aanbevelingen op te volgen. Niet vrijwillig. Verplicht.

De WHO wordt voor ongeveer 80 procent privaat gefinancierd. De grootste individuele donor is de Bill & Melinda Gates Foundation.

Wie betaalt bepaalt. Dat geldt voor een kroeg. Dat geldt voor een wereldorganisatie.

Wat dit betekent voor jou

Stel je voor. Morgen breekt er een nieuwe pandemie uit.

De WHO roept een urgentie uit. De EMA keurt een vaccin goed op versnelde procedure. De EU sluit contracten met aansprakelijkheidsvrijstelling. De Nederlandse minister kondigt de campagne aan.

Jouw parlement heeft hier geen beslissende stem in gehad. Jij hebt hier geen beslissende stem in gehad. De contracten zijn vertrouwelijk. En de rekening — financieel en fysiek — ligt bij jou.

Hoofdstuk 5 — De Lege Schappen

Wie bepaalt wat er op jouw bord ligt?

De boer om de hoek is weg.

Misschien ken je hem. Misschien reed je er jarenlang langs. Het erf. De koeien. De tractor die 's ochtends vroeg al rijdt.

Nu staat er een bord. Te koop. Of erger — uitkoop aanvaard.

Hij is niet weggegaan omdat hij geen goede boer was. Hij is weggegaan omdat een systeem dat ver van zijn land staat heeft besloten dat zijn bedrijf niet meer past in een kaart die in Brussel is getekend.

En terwijl zijn land leegloopt — ligt de supermarkt vol. Met vlees uit Brazilië. Groenten uit Marokko. Zuivel uit landen waar de normen die onze boer het bedrijf kostten gewoon niet gelden.

Dat is geen toeval. Dat is beleid.

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid — zestig jaar bemoeienis

Sinds 1962 bepaalt Brussel de kaders voor de Nederlandse landbouw. Wat er geteeld mag worden. Welke subsidies boeren krijgen. Welke normen gelden.

De Nederlandse boer — wereldklasse in efficiëntie, innovatie en duurzaamheid — opereert binnen een keurslijf dat hij niet zelf heeft gekozen.

Stikstof — een casestudy in voedselsoevereiniteitsverlies

De Raad van State vernietigde op 29 mei 2019 het Programma Aanpak Stikstof. Het gevolg: duizenden bouwprojecten en boerenbedrijven kwamen stil te liggen.

Terwijl Nederlandse boeren gedwongen worden hun productie te verminderen importeert de EU voedsel van buiten Europa waar dezelfde milieunormen niet gelden. Braziliaanse soja geteeld op voormalig Amazonewoud. Vlees uit landen met lagere dierenwelzijnsnormen.

De Nederlandse boer verliest zijn bedrijf om het milieu te beschermen. Het gat wordt gevuld met producten die elders het milieu schaden.

Dat is geen milieubeleid. Dat is concurrentievervalging met een groen sausje.

Wie koopt de grond?

Bill Gates is inmiddels de grootste private eigenaar van landbouwgrond in de Verenigde Staten. Grote vermogensbeheerders investeren massaal in landbouwgrond als asset class.

Wie de grond bezit bepaalt wat er groeit. Wie bepaalt wat er groeit bepaalt wat er gegeten wordt.

Zaaigoed — de onzichtbare controle

Een handvol multinationals controleert het grootste deel van het wereldwijde zaaigoed via patenten. Een boer mag het gewas niet reproduceren. Hij moet elk seizoen opnieuw kopen. Van dezelfde leverancier. Tegen de prijs die die leverancier bepaalt.

Wie het zaaigoed controleert controleert de voedselketen.

Energie — van eigen gas naar andermans LNG

De parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen concludeerde in 2023 dat de Nederlandse overheid en NAM jarenlang de belangen van Groningers ondergeschikt hebben gemaakt aan economische belangen.

Na 2022 werd energieafhankelijkheid van Rusland vervangen door afhankelijkheid van Amerikaans LNG. Amerikaanse energiebedrijven maakten recordwinsten. Europese burgers betaalden recordprijzen.

Soevereiniteit veranderde van kleur. Niet van aard.

Voedsel en energie — de twee fundamenten

Een bevolking zonder voedsel gehoorzaamt. Een bevolking zonder energie gehoorzaamt.

Nederland heeft de controle over beide fundamenten grotendeels ingeleverd. Een land dat zijn eigen voedsel niet kan produceren en zijn eigen energie niet kan opwekken is geen soeverein land. Het is een consument in een markt die anderen beheren.

Hoofdstuk 6 — Het Onzichtbare Filter

Wie bepaalt wat jij te zien krijgt?

Je opent je telefoon.

Het nieuws staat klaar. Artikelen die voor jou zijn geselecteerd. Posts die jouw tijdlijn vullen. Video's die automatisch afspelen.

Het voelt als een venster op de wereld.

Het is een spiegel.

Wat jij ziet is niet de wereld. Het is een zorgvuldig samengestelde versie van de wereld — gefilterd door algoritmen, redacties, adverteerders en overheden die allemaal hun eigen belang hebben bij wat jij wel en niet te zien krijgt.

En het meest verontrustende is dit: je merkt het filter niet. Dat is precies de bedoeling.

De concentratie van mediabezit

DPG Media bezit de Volkskrant, Trouw, het AD, het Parool en tientallen regionale titels. Mediahuis bezit NRC en diverse regionale kranten. Talpa bezit SBS en diverse radiozenders.

Drie conglomeraten bezitten het grootste deel van wat Nederlanders lezen, kijken en luisteren. Het Commissariaat voor de Media — het onafhankelijke Nederlandse toezichtsorgaan — documenteert dit jaarlijks in de Mediamonitor.

De publieke omroep — onafhankelijk van wie?

De NPO wordt gefinancierd door de overheid. De financiering is afhankelijk van politieke goodwill. Onafhankelijke journalistiek vereist onafhankelijke financiering. Die heeft de NPO niet.

Fact-checkers — wie bewaakt de bewakers?

Nederlandse Nieuwscheckers wordt deels gefinancierd door Google en Facebook — dezelfde platforms waarvan de content wordt gecheckt.

Tijdens COVID werden claims over vaccin bijwerkingen als desinformatie gelabeld — terwijl bijwerkingen stonden geregistreerd in officiële Europese bijwerkingendatabases. Claims over de laboratoriumlek theorie werden onderdrukt — tot Amerikaanse inlichtingendiensten ze later als serieuze hypothese erkenden.

De Digital Services Act — censuur via de achterdeur

Grote platforms moeten illegale content verwijderen op straffe van boetes tot 6 procent van de wereldwijde jaaromzet. Het gevolg: platforms censureren preventief. Liever te veel dan te weinig.

Vrije meningsuiting bestaat formeel nog. Maar de infrastructuur waarop je je mening uit wordt steeds strakker gereguleerd door een wet die in Brussel is geschreven door mensen die jij niet hebt gekozen.

Jouw data — eigendom van wie?

Google, Meta, Amazon en Microsoft beheren het grootste deel van de digitale infrastructuur die Nederlanders dagelijks gebruiken. Onder Amerikaans recht.

De Amerikaanse CLOUD Act verplicht Amerikaanse bedrijven data te verstrekken aan Amerikaanse autoriteiten — ook als die data van niet-Amerikanen is. Het Schrems II arrest van het Europees Hof van Justitie oordeelde dat dit fundamenteel in strijd is met Europese privacyrechten.

Jouw digitale leven staat op Amerikaanse servers. Onder Amerikaans recht.

Het algoritme — de onzichtbare redacteur

Frances Haugen getuigde in oktober 2021 voor de Amerikaanse Senaat met interne Facebook-documenten waaruit bleek dat het algoritme bewust schadelijk gedrag versterkt om betrokkenheid te maximaliseren.

Een Nederlandse burger die zoekt naar informatie over stikstof, vaccins of soevereiniteit krijgt resultaten gefilterd door een algoritme dat in Silicon Valley is geprogrammeerd door mensen met eigen waarden en belangen.

Dat is geen vrije informatievoorziening. Dat is een onzichtbare redacteur die 24 uur per dag bepaalt wat jij te zien krijgt.

Conclusie

Informatiesoevereiniteit bestaat niet meer.

En het onzichtbare filter werkt het best als je niet weet dat het er is.

Nu weet je het.

Hoofdstuk 7 — De Uiteindelijke Eigenaren

Wie trekt er aan de touwtjes?

We hebben zes lagen doorlopen. Geld. Recht. Leger. Gezondheid. Voedsel. Informatie.

Elke laag leidde naar dezelfde conclusie: de beslissingen worden elders genomen. Door instellingen die niemand heeft gekozen. Door mensen die aan niemand verantwoording afleggen.

Maar door wie precies?

Als beslissingen niet worden genomen door gekozen vertegenwoordigers — dan worden ze ergens anders genomen. Door iemand. En die iemand heeft belangen.

Dat is geen theorie. Dat is boekhouden.

De eigendomsstructuur van de wereld

BlackRock. Vanguard. State Street.

Samen beheren ze circa twintig biljoen dollar aan assets. Ze zijn aandeelhouder in vrijwel alle grote banken, farmaceutische bedrijven, energiebedrijven, mediabedrijven en techbedrijven wereldwijd. En ze zijn elkaars grootste aandeelhouder.

Wetenschappers van de Universiteit van Amsterdam documenteerden dit in 2017 in het peer-reviewed tijdschrift Business and Politics. De aandeelhoudersposities zijn openbaar raadpleegbaar via de SEC EDGAR-database.

De Bank voor Internationale Betalingen — de oudste schakel

De BIS werd in 1930 opgericht met betrokkenheid van de Rothschild familie, de Rockefeller belangen en JP Morgan belangen. Dit staat in de officiële historiografie van de BIS zelf.

De Rockefeller Foundation speelde een gedocumenteerde rol in de vroege financiering van de WHO. De Rockefellers financierden de oprichting van de Council on Foreign Relations in 1921 — het instituut dat tot op de dag van vandaag het Amerikaanse buitenlandse beleid vormt.

De Federal Reserve — een privébank met publieke macht

De Federal Reserve Bank of Atlanta beschrijft op haar eigen website hoe een groep bankiers zich in november 1910 in het geheim verzamelde op Jekyll Island om de blauwdruk voor het Amerikaanse monetaire systeem te ontwerpen. Drie jaar later werd de Federal Reserve opgericht.

De meest machtige centrale bank ter wereld is opgericht door en voor private bankbelangen in een geheime bijeenkomst. Dat staat in de geschiedenisboeken.

Davos en Bilderberg

Het World Economic Forum publiceert zijn agenda's openbaar via weforum.org. Thema's die in Davos worden gelanceerd verschijnen daarna in beleidsdocumenten van regeringen en de Europese Commissie.

De Bilderberg Groep publiceert op haar eigen website jaarlijks de deelnemerslijst. Geen notulen. Geen persconferentie. Nederlandse premiers en ministers staan meerdere keren op die lijsten.

Wat dit betekent voor Nederland

Nederland is geen uitzondering. Nederland is een knooppunt.

De burgemeester van de concessie heet afwisselend Rutte, Schoof of Jetten.

De concessiehouders wisselen nauwelijks.

Ze zijn niet gekozen. Ze kunnen niet worden weggestemd. Ze hoeven geen verantwoording af te leggen.

En ze hebben er alle belang bij dat dit zo blijft.

Hoofdstuk 8 — Het Systeem dat Zichzelf Beschermt

Waarom verandering zo moeilijk is

Je hebt de vorige zeven hoofdstukken gelezen.

Als dit allemaal zo is — waarom verandert het dan niet?

Het antwoord is niet dat mensen dom zijn. Of apathisch. Of niet geven om hun vrijheid.

Het antwoord is dat het systeem zichzelf actief beschermt. Via negen mechanismen die zo effectief zijn dat de meeste mensen ze nooit zien.

Mechanisme 1 — Ridiculisering

CIA-memorandum 1035-960 uit 1967 — vrijgegeven via de Freedom of Information Act — instrueerde CIA-bureaus wereldwijd om critici van de Warren Commission te diskwalificeren via het label complotdenker. Het systeem hoeft mensen niet het zwijgen op te leggen. Ze leggen zichzelf het zwijgen op.

Mechanisme 2 — Fragmentatie

Links wordt tegen rechts uitgespeeld. Klimaat tegen economie. Gevaccineerd tegen gevaccineerd. Stad tegen platteland.

De boer die zijn bedrijf verliest door stikstofbeleid en de stedeling die zijn huis niet kan betalen door ECB-beleid hebben hetzelfde probleem. Ze zijn het alleen nog niet eens.

Mechanisme 3 — Coöptatie

Veelbelovende critici krijgen een positie aangeboden. Bewegingen die te groot worden krijgen financiering — en daarmee sturing. De Groene beweging: begonnen als echte oppositie, omgevormd tot instrument van hetzelfde systeem via subsidies en EU-beleid.

Mechanisme 4 — Wetgeving als wapen

Julian Assange publiceerde bewijs van oorlogsmisdaden. De VN Working Group on Arbitrary Detention oordeelde dat hij arbitrair werd vastgehouden. VN Speciaal Rapporteur Nils Melzer concludeerde na persoonlijk onderzoek dat er sprake was van psychologische foltering.

Het Europees Parlement stelde in 2022 de PEGA-commissie in naar het gebruik van Pegasus spyware. Het eindrapport concludeerde dat meerdere EU-regeringen de spyware hadden ingezet tegen journalisten, politici en activisten.

Mechanisme 5 — Controle over het geld

De Europese Centrale Bank publiceert op haar eigen website uitgebreide documentatie over het digitale euro project. In haar rapport uit 2020 beschrijft de ECB de mogelijkheden van programmeerbare eigenschappen.

Programmeerbaar geld dat alleen uitgegeven kan worden aan goedgekeurde doelen. Dat geblokkeerd kan worden bij ongewenst gedrag. Dat verloopt als het niet wordt uitgegeven.

De ECB beschrijft het zelf. Je hoeft het niet te interpreteren.

Mechanisme 6 — Surveillance

De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 legt vast welke bevoegdheden de AIVD heeft voor interceptie van communicatie. Kentekenregistratie creëert bewegingsprofielen. Pinbetalingen creëren een volledig beeld van gedrag en locatie.

De infrastructuur voor totale surveillance bestaat. Of ze volledig gebruikt wordt verschilt per moment. Maar de infrastructuur is er.

Mechanisme 7 — Onderwijs als normalisatie

Scholen leren kinderen feiten. Maar ook iets subtielers: hoe de wereld in elkaar zit. Wie er gezag heeft. Welke vragen gesteld mogen worden.

Een bevolking die niet weet hoe macht werkt kan die macht niet uitdagen. Onwetendheid hoeft niet geforceerd te worden als het onderwijs het vanzelf produceert.

Mechanisme 8 — Angst

Na 11 september leidde angst tot massasurveillance en twee decennia oorlog. Na 2008 leidde angst tot reddingsoperaties voor banken. Tijdens COVID leidde angst tot noodwetgeving en supranationale zeggenschap. Nu leidt klimaatangst tot regulering van energie, voedsel en mobiliteit.

Elke crisis leidt tot dezelfde uitkomst: meer controle, minder vrijheid, snellere besluitvorming buiten democratische kaders.

Mechanisme 9 — Het Overton venster

Het spectrum van acceptabele ideeën wordt actief beheerd. Je mag discussiëren. Zolang de discussie binnen de kaders blijft die het systeem heeft getrokken.

De totaalarchitectuur

Negen mechanismen. Samen vormen ze een ecosysteem dat zichzelf reproduceert zonder centrale commandostructuur.

Je hoeft mensen niet te dwingen als je hun denken vormt. Je hoeft mensen niet op te sluiten als je hun financiën controleert. Je hoeft geen dictator te zijn als democratie theater is.

En toch.

Systemen die zichzelf zo hard moeten beschermen zijn kwetsbaar.

Een systeem dat angst nodig heeft om te functioneren is geen sterk systeem. Een systeem dat ridiculisering nodig heeft om kritiek te neutraliseren vertrouwt niet op de kracht van zijn eigen argumenten.

De beschermingsmechanismen zijn geen teken van kracht. Ze zijn een bekentenis van kwetsbaarheid.

En kwetsbaarheid betekent dat verandering mogelijk is.

Hoofdstuk 9 — De Uitweg

Wat jij morgen kunt doen

We zijn aan het einde gekomen van een lange reis.

Je hebt gezien hoe je geld wordt beheerd door instellingen die niemand heeft gekozen. Hoe je wetten worden geschreven in Brussel en geïnterpreteerd in Luxemburg en Straatsburg. Hoe je gezondheid een markt is geworden. Hoe je voedsel en energie worden gecontroleerd. Hoe je informatie wordt gefilterd. En hoe het systeem zichzelf beschermt.

Je had gelijk. Het gevoel klopte.

Wat doe je ermee?

Eerst de eerlijke waarschuwing

Er is geen snelle uitweg. Geen held die het oplost. Geen verkiezing die alles verandert.

Wie dat belooft verkoopt je iets.

Succes is niet: het systeem verslaan. Succes is: stap voor stap minder afhankelijk worden van een systeem dat jou afhankelijk wil houden.

Stap 1 — Begrijpen

Lees primaire bronnen. De verdragsteksten zelf. De jaarverslagen van de BIS. De financieringsstructuur van de WHO. Ze zijn openbaar. Ze zijn toegankelijk. Ze zijn onweerlegbaar.

Eén gesprek aan de keukentafel — eerlijk, gedocumenteerd, zonder hysterie — is meer waard dan honderd boze posts op sociale media.

Stap 2 — Financiële onafhankelijkheid opbouwen

Schuld is het meest directe controlemechanisme. Verminder schulden waar mogelijk.

Bouw reserves op buiten het bancaire systeem. Fysiek goud en zilver vallen buiten bancaire controle. Ze kunnen niet worden bevroren of geprogrammeerd. De Nederlandsche Bank erkent op haar eigen website waarom centrale banken goud aanhouden als reserve buiten het financiële systeem.

Overweeg Bitcoin als aanvulling — niet als speculatie maar als digitale reserve buiten het centrale banksysteem. Bewaar het zelf via een hardware wallet.

Stap 3 — Fysieke onafhankelijkheid opbouwen

Een moestuin. Een lokale boer kennen. Zonnepanelen of een lokale energiecoöperatie. Een bescheiden voorraad basisvoedsel.

Een mens die drie maanden zelfvoorzienend kan leven heeft een fundamenteel andere psychologie dan iemand die volledig afhankelijk is van het systeem. Angst als sturingsinstrument werkt minder goed.

Stap 4 — Informatiediscipline

Bouw een eigen informatienetwerk. Follow the Money, De Correspondent en Investico zijn Nederlandse voorbeelden van onafhankelijke onderzoeksjournalistiek gefinancierd door lezers — niet door adverteerders.

Wees even kritisch op alternatieve media. De vraag is altijd: wie financiert dit? Wat heeft deze bron te winnen bij dit verhaal?

Stap 5 — Psychologische soevereiniteit

Herken angst als sturingsinstrument. Herken de stem die zegt dat je gek bent, te negatief, een complotdenker. Die stem beschermt het systeem. Niet jou.

Het systeem biedt valse zekerheid als ruilmiddel voor vrijheid. Wie bereid is met onzekerheid te leven hoeft die ruilhandel niet te maken.

Het collectieve niveau

Voedselcoöperaties die direct van boeren kopen. Energiegemeenschappen die samen opwekken. Lokale ruilsystemen. Coöperatieve banken eigendom van leden. Onafhankelijke media gefinancierd door lezers. Open source technologie buiten de controle van Big Tech.

Elk alternatief dat je kiest is een stem op een andere wereld.

De verbinding die het systeem het meest vreest

Iedereen heeft belang bij eerlijk geld. Bij wetten die democratisch zijn gemaakt. Bij voedsel dat gezond is. Bij informatie die niet wordt gefilterd.

Dat zijn geen links of rechtse waarden. Dat zijn menselijke waarden.

De slotsom

Dit boek begon met een gevoel.

Het gevoel dat er iets niet klopt. Al jaren. Maar zonder naam.

We hebben dat gevoel negen hoofdstukken lang een naam gegeven. Laag voor laag. Feit voor feit. Zonder hysterie. Zonder wanhoop.

En nu weet je wat het is.

Geen abstracte kracht. Geen onzichtbare almachtige vijand. Maar een systeem. Gebouwd door mensen. Onderhouden door mensen. En dus — veranderbaar door mensen.

Het systeem is niet onoverwinnelijk. Het is kwetsbaar. Omdat het afhankelijk is van jouw afhankelijkheid.

Niet door revolutie. Door ontkoppeling.

Stap voor stap. Persoon voor persoon. Gemeenschap voor gemeenschap.

—

Je had gelijk.

Het gevoel klopte.

En nu weet je waarom.

Wat je met die kennis doet — dat is aan jou.

Maar één ding is zeker:

Een mens die begrijpt hoe het systeem werkt is een mens die het systeem niet meer blindelings kan sturen.

Dat is de eerste stap naar vrijheid.

En die stap heb je al gezet.

— EINDE —

— BRONVERMELDING EN VERANTWOORDING —

Per hoofdstuk, met onderscheid tussen primaire bronnen, wetenschappelijke literatuur en aanbevolen verdere lectuur.

Verantwoording

Dit boek maakt onderscheid tussen drie categorieën claims:

Categorie 1 — Direct aantoonbaar via primaire bronnen
Feiten die verifieerbaar zijn via officiële documenten, verdragsteksten, jaarverslagen of gepubliceerde rechtbankuitspraken.

Categorie 2 — Aantoonbaar via interpretatie van feiten
Feiten die kloppen maar waarbij de conclusie een interpretatieve stap vereist. Deze claims worden expliciet als interpretatie gepresenteerd.

Categorie 3 — Analytische observaties
Structurele analyses ondersteund door wetenschappelijk onderzoek maar waarbij directe causaliteit niet altijd aantoonbaar is.

De lezer wordt uitgenodigd alle bronnen zelf te raadplegen. Niets in dit boek hoeft op gezag te worden aangenomen.

Bronnen Hoofdstuk 1 — Verdoofd

Cognitieve overbelasting

Miller, G.A. (1956). The Magical Number Seven, Plus or Minus Two. Psychological Review, 63(2), 81–97.

Kahneman, D. (2011). Thinking, Fast and Slow. Farrar, Straus and Giroux.

Bawden, D. & Robinson, L. (2009). The dark side of information: overload, anxiety and other paradoxes and pathologies. Journal of Information Science, 35(2), 180–191.

Het complottheorie-label

CIA Document #1035-960 (1967). Countering Criticism of the Warren Report. Declassified via FOIA. https://www.maryferrell.org/pages/CIA_Memo_on_Countering_Critics.html

Normalisatie

CBS StatLine. Koopkrachtontwikkeling Nederland 1977–2024. https://opendata.cbs.nl
NVM. Woningmarktrapportage 2024. https://www.nvm.nl
Zorginstituut Nederland. Ontwikkeling zorgpremies 2006–2024. https://www.zorginstituutnederland.nl

Vermoeidheid

Han, B.C. (2015). De vermoeidheidsmaatschappij. Uitgeverij Boom.
CBS. Percentage Nederlanders met burn-outklachten. https://opendata.cbs.nl

Bronnen Hoofdstuk 2 — Het Grote Geldmysterie

Nixon en de goudstandaard

Nixon, R. (1971). Address to the Nation, 15 augustus 1971. Miller Center. https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/august-15-1971-address-nation-outlining-new-economic-policy
Federal Reserve History. The Nixon Shock. https://www.federalreservehistory.org/essays/nixon-shock

ECB en democratische controle

Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU), Artikel 130. EUR-Lex. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:12016E130

Quantitative easing en vermogensongelijkheid

ECB. Pandemic Emergency Purchase Programme.
https://www.ecb.europa.eu/mopo/implement/pepp
Domanski, D., Scatigna, M. & Zabai, A. (2016). Wealth inequality and monetary policy. BIS Quarterly Review, maart 2016.
https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1603f.htm

De BIS

Bank for International Settlements. Headquarters Agreement.
https://www.bis.org/about/legal.htm
Bank for International Settlements. History.
https://www.bis.org/about/history.htm

Shell recordwinst

Shell plc. Annual Report 2022. https://reports.shell.com/annual-report/2022/

BlackRock, Vanguard, State Street

Fichtner, J., Heemskerk, E.M. & Garcia-Bernardo, J. (2017). Hidden power of the Big Three. Business and Politics, 19(2), 298–326.
https://doi.org/10.1017/bap.2017.6
SEC EDGAR Database. https://www.sec.gov/cgi-bin/browse-edgar

Jekyll Island

Federal Reserve Bank of Atlanta. Jekyll Island and the Creation of the Fed.
https://www.atlantafed.org/about/fed-explained/history/jekyll-island
Meltzer, A.H. (2003). A History of the Federal Reserve, Volume 1. University of Chicago Press.

Bronnen Hoofdstuk 3 — De Rechter die je niet kunt aanspreken

HvJ EU. Arrest Costa/ENEL, zaak 6/64, 15 juli 1964. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:61964CJ0006
Verdrag betreffende de Europese Unie, Artikel 19. EUR-Lex.
Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden, Artikel 120.
https://wetten.overheid.nl/BWBR0001840

Hoge Raad. Staat v. Urgenda, ECLI:NL:HR:2019:2007, 20 december 2019. https://uitspraken.rechtspraak.nl
Energiehandvest Verdrag, Artikel 26. https://www.energycharter.org
UNCTAD. Investment Dispute Settlement Navigator. https://investmentpolicy.unctad.org/investment-dispute-settlement
EVRM, Artikel 46. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_NLD
Transparency International EU. The Revolving Door in the EU. 2017. https://transparency.eu/revolving-door/

Bronnen Hoofdstuk 4 — Gezondheid als handelswaar

Europese Commissie. EU Vaccines Strategy. https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/public-health/eu-vaccines-strategy_en
Europees Parlement. Parlementaire vragen aansprakelijkheidsvrijstelling, E-9-2021-000695. https://www.europarl.europa.eu
Europese Ombudsman. Besluit zaak 2021/2/FB, juli 2022. https://www.ombudsman.europa.eu/en/decision/en/162852
WHO. Contributors 2022–2023. https://www.who.int/about/funding/contributors
WHO. International Health Regulations (2005). https://www.who.int/publications/i/item/9789241580496
WHO. Proposed amendments to the IHR. https://www.who.int/news-room/articles-detail/amendments-to-the-international-health-regulations
ODNI. Declassified Assessment on COVID-19 Origins, oktober 2021. https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/Unclassified-Summary-of-Assessment-on-COVID-19-Origins.pdf
Reuters. FBI director says COVID-19 likely caused by lab leak, 28 februari 2023. https://www.reuters.com/world/us/fbi-director-says-covid-19-pandemic-likely-caused-by-chinese-lab-leak-2023-02-28/
Pfizer Inc. Annual Report 2022. https://www.pfizer.com/investors/financial-reports/annual-reports

Bronnen Hoofdstuk 5 — De Lege Schappen

Verdrag van Rome (1957), Artikelen 38–44. EUR-Lex.

Raad van State. Uitspraak PAS, ECLI:NL:RVS:2019:1603, 29 mei 2019. https://uitspraken.rechtspraak.nl
Habitatrichtlijn, Richtlijn 92/43/EEG. EUR-Lex.
Parlementaire enquêtecommissie Groningen. Groningers boven gas. 2023. https://www.tweedekamer.nl
The Land Report. The 2021 Land Report 100. https://landreport.com/2021/01/the-2021-land-report-100/
IPES-Food. Too Big to Feed. 2017. http://www.ipes-food.org/pages/ToobittoFeed
ETC Group. Plate Tech-Tonics. 2019. https://www.etcgroup.org/content/plate-tech-tonics
IEA. World Energy Outlook 2022. https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2022
Europese Commissie. The European Green Deal. COM(2019) 640. https://eur-lex.europa.eu

Bronnen Hoofdstuk 6 — Het Onzichtbare Filter

Commissariaat voor de Media. Mediamonitor 2023. https://www.mediamonitor.nl
Mediawet 2008. https://wetten.overheid.nl/BWBR0025028
Verordening (EU) 2022/2065 — Digital Services Act. EUR-Lex.
HvJ EU. Schrems II, zaak C-311/18, 16 juli 2020. EUR-Lex.
CLOUD Act, 2018. https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/2383/text
EP Research Service. US CLOUD Act and EU data protection. 2019. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/631745/EPRS_BRI(2019)631745_EN.pdf
Haugen, F. Testimony before US Senate Commerce Committee, oktober 2021. https://www.commerce.senate.gov/2021/10/protecting-kids-online-testimony-from-a-facebook-whistleblower
CIA Document #1035-960, 1967. https://www.maryferrell.org/pages/CIA_Memo_on_Countering_Critics.html
BBC. Trusted News Initiative. https://www.bbc.com/mediacentre/2019/trusted-news-initiative
AIVD. Jaarverslag 2022. https://www.aivd.nl/publicaties/jaarverslagen

Bronnen Hoofdstuk 7 — De Uiteindelijke Eigenaren

BlackRock. Annual Report 2022. https://ir.blackrock.com/financial-information/annual-reports
Vanguard. Facts and figures. https://about.vanguard.com/who-we-are/fast-facts/
Fichtner, J., Heemskerk, E.M. & Garcia-Bernardo, J. (2017). Hidden power of the Big Three. Business and Politics, 19(2). https://doi.org/10.1017/bap.2017.6
Azar, J., Schmalz, M.C. & Tecu, I. (2018). Anticompetitive Effects of Common Ownership. Journal of Finance, 73(4).
Vitali, S., Glattfelder, J.B. & Battiston, S. (2011). The network of global corporate control. PLoS ONE, 6(10). https://doi.org/10.1371/journal.pone.0025995
Heemskerk, E.M. & Takes, F.W. (2016). The corporate elite community structure of global capitalism. New Political Economy, 21(1).
BIS. History. https://www.bis.org/about/history.htm
Quigley, C. (1966). Tragedy and Hope. Macmillan.
Federal Reserve Bank of Atlanta. Jekyll Island. https://www.atlantafed.org/about/fed-explained/history/jekyll-island
Rockefeller Archive Center. https://rockarch.org
Bilderberg Meetings. Participant lists. https://bilderbergmeetings.org/meetings
World Economic Forum. The Great Reset. https://www.weforum.org/great-reset/

Bronnen Hoofdstuk 8 — Het Systeem dat Zichzelf Beschermt

CIA Document #1035-960, 1967. https://www.maryferrell.org/pages/CIA_Memo_on_Countering_Critics.html
Sunstein, C.R. & Vermeule, A. (2009). Conspiracy Theories: Causes and Cures. Journal of Political Philosophy, 17(2).
Piven, F.F. & Cloward, R.A. (1977). Poor People's Movements. Pantheon Books.
UN Working Group on Arbitrary Detention. Opinion 54/2015. https://www.ohchr.org
Melzer, N. (2022). The Trial of Julian Assange. Verso Books.
Europees Parlement. PEGA Final Report. 2023. https://www.europarl.europa.eu/committees/en/pega/home

ECB. Report on a digital euro. Oktober 2020.
https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Report_on_a_digital_euro~4d7268b458.en.pdf
BIS. CBDCs: an opportunity for the monetary system. Annual Economic Report 2021. https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2021e3.htm
Wiv 2017. https://wetten.overheid.nl/BWBR0039896
Klein, N. (2007). The Shock Doctrine. Metropolitan Books.
9/11 Commission Report. 2004.
https://govinfo.library.unt.edu/911/report/index.htm
Chomsky, N. & Herman, E.S. (1988). Manufacturing Consent. Pantheon Books.
Mackinac Center. The Overton Window.
https://www.mackinac.org/OvertonWindow

Bronnen Hoofdstuk 9 — De Uitweg

Graeber, D. (2011). Debt: The First 5,000 Years. Melville House.
De Nederlandsche Bank. DNB heeft goud. https://www.dnb.nl/over-dnb/taken-en-organisatie/dnb-heeft-goud/
Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System.
https://bitcoin.org/bitcoin.pdf
Ammous, S. (2018). The Bitcoin Standard. Wiley.
Energiecoöperatie.nl. https://www.energiecooperatie.nl
Follow the Money. https://www.ftm.nl
De Correspondent. https://decorrespondent.nl
STRO. Social Trade Organisation. https://www.socialtrade.org
Signal Foundation. https://signal.org
ProtonMail. https://proton.me
Raad voor het Openbaar Bestuur. Lokale democratie in beweging. 2021.
https://www.rob-rfv.nl
Sociaal en Cultureel Planbureau. Burgerkracht in de buurt. 2014.
https://www.scp.nl

Aanbevolen leeslijst

Voor de lezer die verder wil gaan dan dit boek.

Over geld en monetaire macht

Graeber, D. (2011). Debt: The First 5,000 Years. Melville House.
Hudson, M. (2018). ...and forgive them their debts. ISLET.
Ammous, S. (2018). The Bitcoin Standard. Wiley.
Quigley, C. (1966). Tragedy and Hope. Macmillan.

Over macht en systemen

Klein, N. (2007). The Shock Doctrine. Metropolitan Books.
Chomsky, N. & Herman, E.S. (1988). Manufacturing Consent. Pantheon Books.
Melzer, N. (2022). The Trial of Julian Assange. Verso Books.

Over democratie en soevereiniteit

Han, B.C. (2015). De vermoeidheidsmaatschappij. Uitgeverij Boom.
Agamben, G. (2005). State of Exception. University of Chicago Press.

Over alternatieven

Douthwaite, R. (1996). Short Circuit. Green Books.
Piven, F.F. & Cloward, R.A. (1977). Poor People's Movements. Pantheon Books.

Nederlands

Chavannes, M. Niemand regeert — de onmacht van de Nederlandse politiek. NRC Boeken.

— EINDE —